ДИПЛОМАТИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
при Міністерстві закордонних справ України

НАУКОВИЙ ВІСНИК
ДИПЛОМАТИЧНОЇ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ

ВИПУСК 15

СВІТОВА ТА УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:
ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД,
СУЧАСНИЙ СТАН,
ПЕРСПЕКТИВИ

Засновано у 1998 р.

Київ – 2009

ГРИЩЕНКО К. І Час антикризової дипломатії 4

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ

ПОРОШЕНКО П. О. Україна в європейському безпековому контексті 12
ГУМЕНЮК Б. І. Формування нової архітектури європейської безпеки: місце і роль України 17
ОГРИЗКО В. С. Українська дипломатія 2008 року: крізь турбулентність до вагомих результатів 24
ТАРАСЮК Б. І. Сучасна архітектура безпеки в Європі: місце і роль України 37
ГОРБУЛІН В. П. Україна в новій Європі та світі: безпековий погляд 44
БІЛОРУС О. Г. Глобальні тенденції розвитку та трансформації геополітичних і геоекономічних стратегій 50
ВЕСЕЛОВСЬКИЙ А. І., КУЛІШ І. В. Європейська інтеграція України: між омріяним поверненням і «домашньою роботою» 62
ШАМШУР О. В. Сучасні українсько-американські відносини (2008-2009 роки) 70
ТКАЧ Д. І. Українсько-угорські відносини новітньої доби 78
КОПІЙКА В. В. Європейський Союз–Україна: євроінтеграційний марафон 90
ПЕРЕПЕЛИЦЯ Г. М. Парадигма нової архітектури європейської безпеки 99
КАМІНСЬКИЙ Є. Є. Україна в мінливому світі глобалізації 106

СВІТОВА ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

ЦВЄТКОВ О. Г., САБОР І. В. Королівство Норвегія в сучасних міжнародних відносинах та у співпраці з Україною 116
ІЖЕВСЬКА Т. І. Погляд на особливості ватиканської дипломатії 126
ТРОНЕНКО Р. В., ШАРОВ О. М. Паралелі та меридіани співпраці: португальські перспективи України 129
КРИВОНОС П. О. Щоб світ дивився з повагою. Щорічнику «Україна дипломатична» – десять років 135
ЧЕКАЛЕНКО Л. Д. Без незалежної України не було б незалежної Польщі 139
КУДРЯЧЕНКО А. І. Європейський вибір України: необхідність, реалії, перспективи 147
ЄНІН Є. В. Неврегульованість придністровського конфлікту: ризики та загрози для України 155
МАЙБОРОДА О. М. Крим: на перетині етнополітики і зовнішньої політики 160
ДУДНІК О. Я. Офіційна позиція України щодо врегулювання Нагірно-Карабахського конфлікту 170
РАХІМОВ Е. Зовнішня політика Азербайджану в умовах регіональних і глобальних трансформаційних процесів 175
ЧЕРІНЬКО І. П. Політика Великої Британії щодо кандидатів на членство в ЄС (на прикладі розширення Європейського Союзу–2007) 181
ШАПОВАЛОВА О. І. Нормативна сила Європейського Союзу в Східній Європі 187
АБЛАЗОВ І. В. Воєнно-політичні цілі України та невоєнні засоби їх досягнення 195
МОКЛЯК С. П. Україна в сучасному геополітичному просторі та проблеми забезпечення її воєнної безпеки 201
МАЛЮСЬКА А. Л. Суперечності розвитку співробітництва України з Румунією в контексті забезпечення прав національних меншин двох держав 206
СКЛЯР А. В. Питання забезпечення прав національних меншин як приклад асиметричності взаємин у двосторонніх відносинах між Україною та Румунією 214
НЕЧАЮК І. О. Трансформаційні зміни в Європейському Союзі в 1980-х роках та формування «євроскептицизму» 221
БІБЕРМАН Є. Оцінюючи втрати внаслідок слабких інститутів дипломатії: ситуація в Держдепартаменті США 228
АКУЛОВ-МУРАТОВ В. В. К вопросу о теоретическом обосновании и средствах логико-математического обеспечения теории международных отношений и возможном их применении в структуре государственного управления МИД Украины 235
КОВАЛЬЧУК Т. Формування європейської ідентичності в контексті мультикультуральної парадигми 254
ОСТАШ Н. І. Досвід асиметричного співіснування Канади та США і можливості його проекції на українсько-російські відносини 262
ГОНЧАРЕНКО І. О. СНД, ОБСЄ і ООН у попередженні конфліктів на пострадянському просторі в 90-х роках XX століття: досвід співробітництва (теоретико-методологічний аспект) 268

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ ТА ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

МАРТИНЕНКО П. Ф. Міжнародний і конституційний вимір основних прав в Україні 278
БУТКЕВИЧ О. В. Міжнародна договірна практика України і сучасне міжнародне право: питання відповідності 290
ІЛЬНИЦЬКИЙ А. В. Ідентифікація особи та її громадянства як складова частина паспортної роботи закордонних дипломатичних установ України 297

ЗАХАРОВ В. В.	Аналіз окремих аспектів організації протидії піратству в регіоні Аденської затоки	307
ІЛЬЧЕНКО І. М.	Імплементація Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентного права Європейського суду з прав людини: міжнародно-правовий аналіз практики держав	311

ДИПЛОМАТІЯ ТА ІНОЗЕМНА МОВА

ШПАК Н. А., ВІНІЧУК В. В.	Сучасні підходи до вивчення англійської мови в Дипломатичній академії України при МЗС України в контексті Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти	320
БАБЮК В. А.	Навчання мови дипломатії методом вивчення та аналізу текстів у галузі дипломатії (на матеріалі французької мови)	325
ПОНОМАРЕНКО О. В.	Ухильність як етноспецифіка мовних і мовленнєвих преференцій у політичному дискурсі Італії (досвід для дипломатів)	331

МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНА РЕГІОНАЛІСТИКА ТА КРАЇНОЗНАВСТВО: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

ШЕРГІН С. О., ФЕСЕНКО М. В.	Трансформація взаємодій міжнародно-політичних акторів в умовах послаблення глобального лідерства США	346
ГУМЕНЮК А. Г.	Роль ЮНЕСКО в охороні історичних пам'яток у Республіці Кіпр	356
ХОМЕНКО Г. Д.	Проблема подолання вразливості від зовнішніх факторів у рамках Карибського співтовариства	359
ТКАЧ О. І.	Громадсько-політичні організації як чинник становлення громадянського суспільства в країнах Латинської Америки	365
КОЗЛОВА Т. Л.	Глобалізація економіки та сучасні трансформаційні процеси світового господарства	370
СКАЛЕНКО О. К.	Глобальносистемний вимір національних інтересів України	377
ГРИМСЬКА М. І.	Майбутнє світової системи очима китайських політологів	385

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

ЖАЛОБА І. В.	Діяльність консульських установ Габсбурзької монархії другої половини XIX ст. (за матеріалами засідань Буковинської торгово-промислової палати)	392
МАШЕВСЬКИЙ О. П.	Проблема чорноморських проток у політиці країн Троїстого союзу в період східної кризи 1894-1897 рр.	403
ЛАСКАВИЙ Д. В.	Нафтовий фактор у світовій політиці і дипломатії: «справа лорда Мюррея оф Елайбенка»	410
САВЧЕНКО О. І.	М. Драгоманов – засновник української зарубіжної періодики	418
ПРОКОПЧУК Л. В., КУПЧИК О. Р.	УСРР у радянській міжнародній політиці (1919-1923 рр.)	428
МАКАР В. Ю.	Дипломатична діяльність Конгресу українців Канади	434
БЄЛОКОЛОС О. Є.	Квебекське питання в зовнішній політиці Канади: десять років після Референдуму 1995 року (до історії питання)	439
ЦІВАТИЙ В. Г.	Інституціонально-історичні особливості європейської регіональної політики	445

РЕЦЕНЗІЇ

ВІДНЯНСЬКИЙ С. В.	Актуальні уроки з історії української дипломатії. Рецензія на монографію: Дацків І. Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів. 1917–1923 рр.: Монографія. – Тернопіль: Астон, 2009. – 520 с.	454
НАГАЙЧУК В. І.	У пошуках оптимальної парадигми близькосхідної політики США. Рецензія на книгу: Ross D., Makovsky D. Myths, Illusions & Peace. Finding a New Direction for America in the Middle East. – N.Y.: Viking, 2009. – 368 p.	459
ГОРЕНКО О. М.	Європейське єднання як «подолання Фауста». Рецензія на монографію: Віднянський С. В., Мартинов А.Ю. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2009. – 376 с.	483

УДК 327.7

РОЛЬ ЮНЕСКО В ОХОРОНІ ІСТОРИЧНИХ ПАМ'ЯТОК У РЕСПУБЛІЦІ КІПР

ГУМЕНЮК А. Г.,
кандидат політичних наук, молодший науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджується проблематика діяльності ЮНЕСКО стосовно захисту історичного спадку Республіки Кіпр. Детально аналізуючи цю проблематику, автор не полишає уваги і її міжнародно-правовий аспект.
Ключові слова: ЮНЕСКО, спадок, культура, Кіпр, Греція.

Кіпр — стародавня і загадкова земля, центр середземноморської торгівлі, перехрестя морських шляхів середньовіччя, батьківщина багатьох легенд та сказань.

Стратегічне місцезнаходження острова, запаси мідної руди та лісу завжди приваблювали загарбників та поселенців. Перший потік грецьких поселенців на острів розпочався приблизно 3000 років назад, по закінченні періоду Троянських війн, та приніс з собою грецьку мову і цивілізацію. В наступні сторіччя Кіпр знаходився в епіцентрі різних подій під владою єгиптян, ассірійців, персів, нащадків Олександра Македонського та Римської імперії, поки не став частиною Візантійської імперії. Пізніше прийшли хрестоносці, лузін'яни, турки та британці. Острів став незалежним у 1960 році вперше за свої 3000 років історії, зберіг при цьому грецьку мову та культуру[1].

Довга та бурхлива історія острова, звичайно, вплинула на багатство та різноманітність кіпрської культури. Історичне минуле країни визнано міжнародною організацією ЮНЕСКО, яка включила до списку «Скарби світової цивілізації» з 1985 року дев'ять гірських візантійських храмів Кіпру, а у 2001 році ще один.

Ці церкви XI, XII, XIII, XIV ст. унікальні своїми фресками, мозаїками, іконостасами. В двох із них збереглися на стінах короткі записи, які належать руському пілігриму Василю Барському, який відвідав Кіпр у XVIII ст. Йому також належать най-

стародавніші описи цих храмів. По ескізах Василя Барського на Кіпрі було відбудовано після пожеж та землетрусів багато церков та монастирів. Безцінні фрески збереглися завдяки ретельній охороні та реставрації, а також тому, що знаходяться ці храми далеко в горах.

У 1988 році Список всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО був поповнений поселенням Хірокітія. Це поселення представляє собою залишки житла, яке схоже на вулики та поділене на дві частини кам'яною «стіною», довжина якої 185 метрів. Здобутки, які були зроблені у процесі розкопок, дозволяють припускати наявність високого рівня соціальної організації мешканців поселення. Хірокітія представляє собою історію Неолітичного періоду на Кіпрі.

У 1980 році до списку ЮНЕСКО «Скарби світової цивілізації» був занесений Пафос. Це красиве та цікаве місто відомо тим, що в одній його частині — Като Пафос (нижня частина міста біля пристані) знайдені залишки стародавнього міста Неа — Пафос. Всі пам'ятники старовини Пафосу внесені до списку світових культурних цінностей ЮНЕСКО та знаходяться під охороною (Гробниці Королів, Катакомби Соломона, мозаїки Будинку Діоніса, Колонна Апостола та Павла та ін.).

Каталог культурних нащадків ЮНЕСКО підвищив престиж Кіпру та багатократно збільшив число іноземних відвідувачів острова.

У січні 2008 року на державному телеканалі РІК з успіхом пройшов документальний фільм «Археологічні місця та пам'ятники, які занесені до списку Світової спадщини ЮНЕСКО», який нещодавно був знятий місцевим режисером Маро Теодосіаду[2].

Але повернемось в історію. Як було зазначено вище, острів став незалежним у 1960 році вперше за свої 3000 років історії. Та, на жаль, у липні 1974 року турецькі війська скоїли інтервенцію на Кіпр, у результаті чого 37% території північної частини острова було незаконно окуповано. Це було порушення всіх принципів міжнародного права. З тих пір культурна спадщина піддається цілеспрямованому систематичному знищенню, оскільки турецька армія хоче серйозно змінити демографічну ситуацію та культурний устрій окупованих територій.

Автор не буде детально розповідати про порушення норм міжнародного права або прав людини з боку Туреччини під час вторгнення на Кіпр та довгого періоду окупації. Треба більш детально зупинитися на окремому аспекті, порушенню міжнародного права з боку Туреччини по відношенню до культурної спадщини Кіпру. Між іншим, Туреччина є країною-учасницею Конвенції ЮНЕСКО за 1970 рік, яка передбачає заходи по забороні ввозу, вивезенню та передачі культурної власності. Туреччина порушила Конвенцію ЮНЕСКО за 1972 рік (ст. 6 «Про захист культурної та природної спадщини»), в якій говориться, що «культурна та природна спадщина кожної держави є всесвітньою спадщиною, захисту якої має сприяти все міжнародне співтовариство»[3].

Багато років назад, у 1979-му, Відділ старожитностей[4], який існує на Кіпрі при Міністерстві комунікацій та будівництва, вперше отримав від співробітника іноземного посольства інформацію про те, що фрагменти мозаїки Канакар'ї (Церква Богородиці Канакар'ї, яка знаходиться на окупованому півострові Карпасія) виключний витвір VI ст., розкидані по підлозі церкви. Про цей факт кіпрський уряд повідомив всі міжнародні організації, музеї, наукові інститути всього світу. І тоді за підтримкою ЮНЕСКО було повернено два оригінальних фрагменти Кіпрському уряду. Турки-кіпріоти наполягали на тому, що ці фрагменти були єдиними, які збереглися після акту вандалізму.

Однак наприкінці 1988 року Музей Поля Гетті у Каліфорнії повідомив, що один з директорів женевських аукціонів запропонував купити інші фрагменти мозаїк, а на початку 1989 року той же музей надав ще більш точну інформацію про те, що в Індіанополісі пані Пег Голдберг мала у власності чотири фрагменти мозаїки, які вона хотіла продати за 20 млн. доларів. Кіпрська церква та Кіпрський уряд заявили права на мозаїку в регіональному суді Індіанополіса.

Розгляд цієї справи звернув на себе підвищену увагу з боку засобів масової інформації. З'явилося багато статей в газетах не тільки на Кіпрі, але і в США, Великобританії, Франції, Німеччині та інших країнах, а також в американських бюлетенях новин. Зокрема, в «Нью-Йорку» було опубліковану статтю на 50 сторінок про розслідування цієї справи, в якій також розповідалося про людей, які мали відношення до неї. Нарешті, на телеканалі BBC 1 було продемонстровано документальний фільм під назвою «Розкрадання». Справа Канакар'ї привернула до себе гострий інтерес з боку ЮНЕСКО, яка направила в Індіанополіс спостерігача, а також з боку країн і фондів, які проявляють піклування у зв'язку з незаконним ходінням предметів, які є частиною мирової культурної спадщини.

Суд завершився у серпні 1989 року рішенням регіонального судді Джеймса Ноланда, який постановив повернути витвори їх законному власнику, Кіпрській церкві. Відповідач подала на апеляцію, і нове рішення наприкінці 1990 року підтвердило рішення судді Ноланда в ще більш сильних та чітких формулюваннях. Повернення Канакар'ї є лише першим променем у тій темряві, яка охоплює загальну проблему повернення культурних цінностей їх справжнім господарям.

Міжнародний аспект проблеми культурної спадщини завжди мав життєво важливе значення для Кіпру. Кіпр, а також Туреччина підписали всі відповідні міжнародні конвенції. Також зі свого боку, ЮНЕСКО зіграла свою роль під час вторгнення турків у 1974 році, коли її Генеральний директор пан Рене Майо нагадав всім сторонам про їх відпо-

відальність згідно з Гаазькою конвенцією 1954 року про охорону культурної власності у випадку збройного конфлікту, та направив на острів делегацію з двох людей. У 1975-му, коли Генеральним директором стає пан Ахмаду Махтар Мбау, у відрядження на Кіпр тричі направлявся канадський експерт Жак Далібар, але його звіт більш чим на 100 сторінках так і не був опублікованим, скоріше всього, як зазначив Президент Фонду А. Г. Левендіса на Кіпрі Константінос Левендіс, за причиною тиску з боку Туреччини та її прихильників у секретаріаті[5].

Під час проведення Генеральної Асамблеї ЮНЕСКО у 1976 році було прийнято рішення включити в офіційну програму роботи цієї організації пропозицію щодо направлення місії на Кіпр, яка б доповідала про стан, в якому знаходяться пам'ятники культурної спадщини. Ця пропозиція, починаючи з 1976 року, повторювалась у програмі кожні два роки і наступні Генеральні секретарі робили спроби реалізувати її, але наштовхувались на перешкоду, яку не могли перебороти, а саме обструкцію з боку режиму Президента невизнаної Північної Республіки Кіпр Рауфа Денкташа.

Ця обструкціоністська позиція, за словами Константіноса Левендіса, найшла свій вираз у наполегливості Рауфа Денкташа по відношенню до того, що ЮНЕСКО повинна включити окрему офіційну угоду з його «адміністрацією». Цього, звичайно, не може бути через рішення міжнародного співтовариства, прийнятого в рамках ООН про невизнання розкольницького режиму. Місія могла би з легкістю здійснювати свою діяльність під егідою представника Генерального секретаря ООН на Кіпрі, але Рауф Денкташ відмовився обговорювати це питання[6]. Туреччина прямо порушила культурні права греків-кіпріотів, причому головним чином тих, кого після турецького вторгнення було вигнано зі своїх осель. Турецькі війська зруйнували і багато в чому сприяли пограбуванню пам'ятників архітектури на Кіпрі, настільки багато, що всіх їх важко перерахувати[7].

Останнім часом турки-кіпріоти, під тиском міжнародної громадської думки, зокрема ЮНЕСКО, спромоглися захистити деякі пам'ятники архітектури, в тому числі і невелику кількість храмів — три чи чотири з багатьох сотень — з тим, щоб, у крайньому випадку, використати їх у туристичних цілях.

Однак знищення інших пам'яток культури вже відбулося, більшу частину церковної спадщини було знешкоджено турецькими військами.

Мабуть, хтось міг би заперечити, що торгівля пам'ятками античності та витворами мистецтва є всесвітнім явищем і що маленький Кіпр не є винятком з того сумного правила незаконної торгівлі, обсяг якої (згідно з офіційною інформацією ЮНЕСКО за 1989–1990 рр.), досягнув 2,5 млрд фунтів тільки на офіційних аукціонах[8].

Культурна спадщина — це безцінний скарб кожного народу, який виражає його своєрідність та індивідуальність, а також наступництво епох в ході історичного розвитку.

Турбота про культурну спадщину є обов'язком кожного освіченого громадянина, кожної вільної людини. Це обов'язок кожного із нас.

ПОСИЛАННЯ
(Endnotes)

[1] Костас Киррис. История Кипра. – Никосия, 1985.
[2] «Вестник Кипра» (російськомовна газета на Кіпрі). – 8 лютого. – 2008.
[3] Икономидис Костас. Международное право и защита культурного наследия Кипра. // Кипр. Разграбленная цивилизация. – Афины, 2002. – С. 139.
[4] Хадзисаввас Софоклис. Вступительное слово. // Кипр. Разграбленная цивилизация . – Афины, 2002. – С. 15.
[5] Левентис Константинос. Разрушение культурного наследия. // Кипр. Разграбленная цивизизация. – Афины, 2002. – С. 145–153.
[6] Там само.
[7] Икономидис Костас. Международное право и защита культурного наследия Кипра. // Кипр. Разграбленная цивилизация. – Афины, 2002. – С. 139.
[8] Хадзисаввас Софоклис. Вступительное слово. // Кипр. Разграбленная цивилизация . – Афины, 2002. – С. 14.

Humeniuk A. G. Role of UNESCO in protection of historical monuments in Cyprus / Institute of International Relations, Kyiv. National Taras Shevchenko University.
The present article is dedicated to the activities of UNESCO in the protection of the historic heritage of the Republic of Cyprus. Analyzing this problematic author also pays much attention to international legal aspect of it.
Key words: UNESCO, heritage, Cyprus, culture, Turkey.

Гуменюк А. Г. Роль ЮНЕСКО в охране исторических достопримечательностей в Республике Кипр / Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.
В настоящей статье рассматривается проблематика деятельности ЮНЕСКО по защите исторического наследия Республики Кипр. Детально анализируя эту проблематику автор также не оставляет без своего внимания и ее международно-правовой аспект.
Ключевые слова: ЮНЕСКО, наследие, Кипр, культура, Турция.

Стаття надійшла до редколегії 07.09.2009
Прийнята до друку 12.10.2009